

تاریخ بی بدیل پست در ایران

روزنامه دنیای اقتصاد

شماره: ۲۸۸۶

تاریخ چاپ: ۱۷/۰۱/۱۳۹۲

شماره خبر: ۶۷۶۹۶۳

بیورن سورنه (Björn Sohrne)، دارنده یکی از نادرترین مجموعه‌های مربوط به تاریخ پُست ایران است. وی طی سال‌های ۱۹۷۷ و ۱۹۷۸ کارمند دفتر بازرگانی سوئد در تهران بود.

او در توضیح این مجموعه نوشته است: اگرچه چاپارهای تیزی پای ایران باستان را برف و باران، گرما و تاریکی شب از رساندن نامه بازمی‌داشت، اما چاپارخانه یا پُست جدید در زمان پادشاهی ناصرالدین شاه و صدارت امیرکبیر در سال ۱۲۲۹ خورشیدی برابر با سال ۱۸۵۱ در ایران تاسیس شد و در سال ۱۲۵۴ خورشیدی برابر با ۱۸۷۵ میلادی پس از سفر ناصرالدین شاه به اروپا و به ویژه اتریش آغاز به کار کرد.

Paris 2012 at Salon de Paris, FEPA-exhibition Received 96 points and the exhibit was a runner up for Grand Prix

تاریخ پرفراز و نشیب پُست ایران، به استثنای نخستین تمبرهای معروف شیر قاجاری، به طور شایسته مطالعه نشده‌است. دلیل اصلی این غفلت شاید این حقیقت باشد که ایران بر خلاف تقریباً همه کشورهای غیر اروپایی صد سال پیش، هرگز مستعمره نبوده‌است. از این رو مجموعه‌داران غربی که معمولاً به تاریخ پُست مستعمره‌های کشور خود علاقه وافر داشتند، تاریخ پست ایران را نادیده گرفته‌اند. مانع زبانی هم باعث نادیده ماندن تاریخ پست و تمبر ایران می‌شد.

در واقع، رویکرد ما به این موضوع تا کنون غلط بوده‌است. هیچ منطقه دیگری را نمی‌شناسم که تاریخ پُستی به این اندازه جذاب و شگرف داشته باشد که ایران دارد. این حوزه تحقیقات همچنان بکر است و منتظر علاقه‌مندی که کندوکاوی مفصل انجام دهند.

مجموعه‌ای که من گرد آورده‌ام، چهار بخش دارد: تاریخ پُست ایران؛ روابط پُستی ایران و روسیه طی سده‌های ۱۹ و ۲۰ میلادی؛ روابط پُستی ایران و هند از سال ۱۸۶۴ تا دهه ۱۹۳۰ میلادی. بخش چهارم مجموعه شامل لوازم پست‌خانه‌های ایران می‌شود. این آثار و اشیا مربوط به ایران و وضعیت ژئوپلیتیکی و راهبردی آن در میان دو ابرقدرت، دو بازیگر به اصطلاح «بازی بزرگ» - بریتانیا و روسیه است.

مناسبات پُستی میان ایران و روسیه طی سال‌های ۱۸۵۰ و ۱۸۶۰ آغاز شد؛ زمانی که روسیه اداره پُست کنسولگری خود را در ایران تاسیس کرد تا مراسلات شرکت‌های روسی و خارجی را به روسیه بفرستد. سامانه مدرن پُست در ایران سال ۱۸۷۵ شکل گرفت. دو سال بعد از آن، در پی پیوستن ایران به اتحادیه جهانی پُست و امضای قرارداد همکاری‌های پُستی میان ایران و روسیه، اداره پُست کنسولگری روسیه تعطیل شد. روسیه به دلیل وسعت قلمروش، در ارسال نامه‌ها و مراسلات ایران به کشورهای غربی جایگاه کلیدی داشت. طی سال‌های ۱۸۷۸ تا ۱۹۰۳ در امتداد مرز ایران با روسیه چندین اداره پُست ایجاد شد. از سوی دیگر اما حضور نظامی روسیه در شمال ایران مانع از توسعه سامانه پُست ایران می‌شد.

در جنوب ایران امپراتوری بریتانیا اداره‌های پُست خود را تاسیس کرد که نخستین آنها سال‌های ۱۸۶۴ تا ۱۸۹۲ در بوشهر، بندر لنگه، بندر عباس و محمره (خرمشهر) پا گرفتند. این پست‌خانه‌های بریتانیایی در چارچوب «دایره اداره‌های پُست بمبئی» فعالیت می‌کردند. سال ۱۸۶۹ آنها تحت اداره ایالت «سند» هندوستان قرار گرفتند و سال ۱۸۷۹ دوباره قلمرو بمبئی شد. روی هم‌رفته، در ایران قاجاری ۱۳ اداره پُست هند بریتانیایی وجود داشت که بر رشد و توسعه سامانه پُست ایران تاثیر عمیق مثبت و منفی گذاشتند؛ هم شیوه‌های جدید پُستی را معرفی می‌کردند و هم به دلیل رقابت مانع از تشکیل سامانه پُستی ایران می‌شدند. پس از امضای قرارداد روابط پُستی میان ایران و بریتانیا در سال ۱۹۲۳ همه پست‌خانه‌های بریتانیایی در خاک ایران تعطیل شدند، به استثنای دو پست‌خانه در شرق ایران که چند سال دیگر هم فعال بودند.